

Kommentar

Erik Damgaard

Folketinget, partigrupperne og de stående udvalg.

En slags statusopgørelse på foranledning af en ny bog

Folketinget er en af de mest omdiskuterede og, paradoksalt nok, mindst udforskede politiske institutioner i Danmark. En afhandling af Holger Hansen om Folketingets stående udvalg (Hansen, 1985) må derfor hilses velkommen. Den er ydermere et væsentligt bidrag til belysningen af dansk politik i de seneste 10-15 år. Det fremgår klart, når undersøgelsen betragtes i lyset af Folketingets udvikling i almindelighed.

Folketingets tilpasning til ændrede vilkår

Historisk set er folketingsarbejdet vokset i mange henseender. Væksten skyldes samfundets modernisering, ændrede opfattelser af statsmagtens rolle og de internationale forbindelsers stigende betydning. En undersøgelse af udviklingen fra 1850 til midten af 1970'erne viste, at Folketinget søgte at imødegå det øgede arbejdspress ved tre former for tilpasninger: tidsbesparelser, arbejdsafloadende foranstaltninger og specialisering (Damgaard, 1977).

Det viste sig, at Folketinget i midten af 1970'erne ikke holdt flere eller længere møder end i det 19. århundrede på trods af det øgede arbejdspress i form af mange flere og mere komplicerede lovforslag mm. Dette muliggjordes af en række tidsbesparelser i forhandlingerne, herunder for eksempel en række forkortelser af taletiderne. Det øgede arbejdspress søgtes desuden afhjulpet ved gradvis opbygning af en stab af embedsmænd og andet personale i blandt andet Folketingets bureau, sekretariat samt bibliotek og oplysningstjeneste. I 1960'erne suppleredes disse ressourcer med økonomisk bistand til folketingsgruppernes arbejde. Endelig fik udvalgsarbejdet over tid voksende betydning og fastere former, en udvikling der kulminerede i 1972 med overgangen til det nuværende system af stående, specialiserede udvalg, hvis arbejdsområder i store træk svarer til den ministerielle ressortfordeling.

Alle disse ændringer kan bedst karakteriseres som pragmatisk begrundede, gradvise tilpasninger til ændrede krav. De er ikke affødt af principielle synspunkter på de arbejdsvilkår, et parlament i nutiden bør gives til varetagelse af opgaverne. Holger Hansens bog analyserer udvalgsreformens indhold og konsekvenser. Før bogen omtales nærmere, er det af interesse at se på det seneste tiårs udvikling på de to andre områder.

Kommentar

Erik Damgaard

Folketinget, partigrupperne og de stående udvalg.

En slags statusopgørelse på foranledning af en ny bog

Folketinget er en af de mest omdiskuterede og, paradoksalt nok, mindst udforskede politiske institutioner i Danmark. En afhandling af Holger Hansen om Folketingets stående udvalg (Hansen, 1985) må derfor hilses velkommen. Den er ydermere et væsentligt bidrag til belysningen af dansk politik i de seneste 10-15 år. Det fremgår klart, når undersøgelsen betragtes i lyset af Folketingets udvikling i almindelighed.

Folketingets tilpasning til ændrede vilkår

Historisk set er folketingsarbejdet vokset i mange henseender. Væksten skyldes samfundets modernisering, ændrede opfattelser af statsmagtens rolle og de internationale forbindelsers stigende betydning. En undersøgelse af udviklingen fra 1850 til midten af 1970'erne viste, at Folketinget søgte at imødegå det øgede arbejdspress ved tre former for tilpasninger: tidsbesparelser, arbejdsafloadende foranstaltninger og specialisering (Damgaard, 1977).

Det viste sig, at Folketinget i midten af 1970'erne ikke holdt flere eller længere møder end i det 19. århundrede på trods af det øgede arbejdspress i form af mange flere og mere komplicerede lovforslag mm. Dette muliggjordes af en række tidsbesparelser i forhandlingerne, herunder for eksempel en række forkortelser af taletiderne. Det øgede arbejdspress søgtes desuden afhjulpet ved gradvis opbygning af en stab af embedsmænd og andet personale i blandt andet Folketingets bureau, sekretariat samt bibliotek og oplysningstjeneste. I 1960'erne suppleredes disse ressourcer med økonomisk bistand til folketingsgruppernes arbejde. Endelig fik udvalgsarbejdet over tid voksende betydning og fastere former, en udvikling der kulminerede i 1972 med overgangen til det nuværende system af stående, specialiserede udvalg, hvis arbejdsområder i store træk svarer til den ministerielle ressortfordeling.

Alle disse ændringer kan bedst karakteriseres som pragmatisk begrundede, gradvise tilpasninger til ændrede krav. De er ikke affødt af principielle synspunkter på de arbejdsvilkår, et parlament i nutiden bør gives til varetagelse af opgaverne. Holger Hansens bog analyserer udvalgsreformens indhold og konsekvenser. Før bogen omtales nærmere, er det af interesse at se på det seneste tiårs udvikling på de to andre områder.

Arbejds mængde og tidsforbrug efter 1974

Den tidligere konstaterede tendens til vækst i antallet af fremsatte og vedtagne forslag til love og beslutninger er fortsat efter midten af 1970'erne. I perioden 1974-84 er det årlige gennemsnit for såvel forslag til love som forslag til beslutninger øget med ca. 80 sammenlignet med det forudgående årti. Dertil kommer et større antal ministerredegørelser, et stærkt stigende antal forespørgsler og flere spørgsmål til ministre.

Har Folketinget, som i tidligere tider, søgt at kompensere ved reduktion af tidsforbruget pr. behandlingseenhed? Siden midten af 1970'erne er gennemført reduktioner i taletiderne for behandling af lovforslag, beslutningsforslag, ministerredegørelser og forespørgsler. Efter mange års overvejelser er endvidere installeret et elektronisk afstemningsanlæg. Tidsbesparelserne har imidlertid ikke kunnet forhindre et stærkt stigende tidsforbrug i folketingsalen. Udregninger viser, at der aldrig har været talt så meget i Folketinget, som i det seneste tiår (Damgaard, u.å.). Det årlige antal møder er nogenlunde uændret, men deres varighed er øget med ca. halvanden time i gennemsnit. I perioden 1963-74 forhandlede ca. 300 timer om året i folketingsalen, i tiåret 1974-84 har det årlige gennemsnit været 466 timer.

Årsagen til denne udvikling er primært det øgede antal private forslag og det dermed sammenhængende større antal partier. Med valget i 1973 skete et niveau-skift med hensyn til antallet af partier i Folketinget. I årtierne forinden var antallet af partier 5-7, derefter har det været 9-11. Selve antallet af oppositionspartier er ikke nødvendigvis afgørende for antallet af private forslag. Under firkløverregeringen har antallet af oppositionspartier været betydeligt lavere end i den forudgående socialdemokratiske regerings tid, men omfanget af "privat" aktivitet i folketingsalen er ikke mindsket. Til syvende og sidst er arbejdsformen og det oplevede markeringsbehov i de enkelte partigrupper afgørende. Det større antal partier har skærpet konkurrencesituationen i Folketinget og øget spændvidden i de repræsenterede synspunkter.

Arbejdsafloadende foranstaltninger efter 1974

Den øgede belastning af Folketinget har medført en fortsat vækst i det (beskedne) personale, der bemander de forskellige kontorer. Siden 1974 er antallet af akademikere i de tre centrale institutioner (bureau, sekretariat, bibliotek og informationstjeneste) øget fra 22 til 30.

På et andet område er indført en nydannelse. Den i 1960'erne indførte støtte til partigrupperne er i 1981 efter mange års diskussion suppleret med sekretærbi-stand til de enkelte folketingsmedlemmer. En praktisk forudsætning for denne ordning var en tiltrængt forbedring af medlemmernes kontorforhold. Efter en forsøgsperiode vedtoges i 1983 en udvidelse af sekretærordningen, således at hvert medlem kan råde over arbejdskraft svarende til en halv HK-sekretær. Ordningen benyttes forskelligt af de enkelte partigrupper og medlemmer, men der er ikke tvivl om, at den har medført en væsentlig aflastning ved at frigøre medlemmer for mange praktiske gøremål. Den indvundne tid synes især benyttet til aktiviteter i forbindelse med udvalgsarbejde og kontakt til valgkredsen (Vinther,

1984; Nielsen, 1984).

Finanslovforslaget for 1986 indeholder en betydelig forøgelse af det beløb, der afsættes til partigrupper og medlemssekretærer. De samlede udgifter stiger fra ca. 25 til 40 millioner kroner. Samtidig optræder et nyt beløb på ca. 10 millioner under posten "drift af edb-anlæg m.v."

Herefter tegner sig følgende billede af Folketinget under det nye partisystem: For det første er antallet af behandlede sager steget stærkere end tidligere. Uanset bestræbelser på at spare tid har der aldrig været holdt så langvarige møder i Folketinget. For det andet er der sket betydelige forbedringer af medlemmernes virkemuligheder ved tilførsel af nye ressourcer. Om de er tilfredsstillende, er et andet spørgsmål. De to udviklingstræk findes i en periode, der iøvrigt som det forudgående årti er kendetegnet af korte faktiske valgperioder (godt 2 år) og i endnu højere grad af mindretalsregeringer på usikker parlamentarisk basis.

Som nævnt indførtes i 1972 et nyt udvalgssystem for at undgå de mange praktiske problemer, det store antal ad hoc udvalg gav anledning til. Spørgsmålet er, hvordan det nye udvalgssystem har virket, og dermed hvorledes det har påvirket billedet af Folketinget efter 1974.

De stående udvalg

Holger Hansens formål med afhandlingen om Folketingets stående udvalg er at vurdere følgerne af udvalgsreformen i 1972. Det gør han via en omfattende gennemgang af skriftligt materiale fra seks af udvalgene (arbejdsmarkeds-, erhvervs-, miljø- og planlægnings-, rets-, social- og undervisningsudvalget). Han mener, at disse udvalg under ét betragtet giver et repræsentativt billede af arbejdet i Folketingets udvalg. Det forekommer rimeligt, om end de analyserede udvalg nok gennemgående hører hjemme i den arbejdsmæssigt tunge ende af skalaen. Undersøgelsen vedrører udvalgsarbejdet i folketingsåret 1980-81 og, med henblik på sammenligninger med tiden før reformen, de tilsvarende sagområder i 1965-66. Forfatteren har med præsidiets tilladelse haft adgang til Folketingets arkiv.

Læsningen af de pågældende kapitler (III-IV, ialt 130 sider) er lidt af en prøvelse. Forfatteren foretager en detaljeret registrering og systematisering af de behandlede emner, hvis hovedindhold også beskrives kort. De mange afsnit sammenfattes ikke, men undervejs er der tilløb til generelle kommentarer og lejlighedsvis iagttagelser af særlig interesse. Nogle eksempler kan nævnes:

- Samrådsspørgsmål i erhvervsudvalget illustrerer, at almindelig del kan benyttes til politiske samtaler mellem minister og udvalg om aktuelle sager (s.64).
- Erhvervsudvalget har i det hele taget en strammere arbejdsform end for eksempel miljøudvalget (s. 65).
- Behandlingen af et bestemt lovforslag illustrerer, at folketingsmedlemmer benytter mulighederne for at få orientering i den orden og på den måde de finder hensigtsmæssig (spørgsmål via udvalg, i spørgetiden og ved en forespørgsel, s. 58).
- Mundtlig forhandling i udvalgene synes at have haft større plads i 1965-66 end i dag (s. 155).

Trods sådanne ikke uinteressante iagttagelser bliver bogen først spændende i de efterfølgende kapitler (V-VIII).

Udvalgsbehandling af forslag

Kapitel V sammenligner udvalgsbehandlingen af forslag i de to udvalgte år. Blandt resultaterne er følgende.

For det første konstateres (ikke overraskende), at antallet af (private) forslag er steget voldsomt. Med baggrund i tidligere nævnte eksempler (for eksempel s. 42) vurderer forfatteren, at forslagene ofte stilles for at "vise flaget", idet "forslagsstillerne undertiden ikke interesserer sig synderlig meget for forslagernes videre skæbne, efter at de er henvist til udvalgsbehandling" (s. 168). Der er dog eksempler på, at private forslag har ført til et anseligt undersøgelsesarbejde og dermed klarlagt væsentlige problemer. I forbindelse med omtalen af de mange forslag konstaterer forfatteren, at det gamle ad hoc system formentlig ikke kunne have klaret den øgede belastning. Det nye system har med andre ord som tilsigtet været en effektiv rationalisering.

For det andet finder forfatteren en særdeles kraftig stigning i antallet af skriftlige udvalgsspørgsmål: "Med et nogenlunde uændret antal regeringsforslag er antal spørgsmål til disse mere end firedoblet!" (s. 171). Han spørger, om udvalgsreformen kan have haft indflydelse på denne udvikling, og svaret er nærmest bekræftende. Han mener, at den faste form, der nu præger udvalgsarbejdet (fast mødelokale, faste mødetider, særligt brevpapir og ikke mindst en højtuddannet sekretær) i sig selv kan have bidraget til det stigende antal spørgsmål. Synspunktet kan næppe afvises, men erindres bør dog under alle omstændigheder, at spørgsmål forudsætter et medlemsinitiativ.

Endelig antydes, at lovforslag fra regeringen i 1980-81 var dårligere forberedt end forslagene i 1965-66 med den mulige konsekvens, at folketingsudvalgene stillede flere spørgsmål (s. 173). Forfatteren formulerer sig her forsigtigt, hvilket er forståeligt, da han er på gyngende grund. Materialet viser kun, at færre regeringslovforslag er forberedt af kommissioner og udvalg i 1980-81. Det er ikke bevis for dårligere forberedelse. Desuden kunne fremhæves som noget positivt, at Folketinget stilles friere, når fremlagte forslag ikke repræsenterer fastlåste kompromiser med interesserede parter i forberedelsesfasen (Damgaard & Eliassen, 1980: 105-121). Den af forfatteren rejste problemstilling falder ved siden af det erklærede hovedformål. For han vil vel ikke hævde, at udvalgsreformen er årsag til en muligvis dårligere forberedelse af lovforslag? Det er nok snarere "en årvågen og undertiden noget utålmodig presse" (s. 173) i et samspil med konkurrerende partier.

Det er således begrænset, hvad forfatteren med sikkerhed kan konkludere om udvalgsreformens konsekvenser for behandlingen af forslag til love og beslutninger. Holger Hansens hovedsynspunkt er da også, at arbejdet ikke på afgørende måde har ændret karakter (s. 174). De ændringer, der kan spores (flere forslag og flere spørgsmål i udvalgene) hænger vel primært sammen med det ændrede partisystem. Holger Hansen taler selv om et "kapløb mellem partierne" efter 1973. Dertil burde han føje, at udvalgene har magtet at håndtere det stærkt øgede antal

forslag, men det ligger vel implicit i bemærkningen om, at udvalgenes behandling af lovforslag ikke er blevet dårligere?

Udvalgsarbejdets almindelige del

Udvalgsarbejdets almindelige del, dvs. den del af aktiviteterne, der ikke vedrører behandling af forslag til love og beslutninger, analyseres i kapitlerne VI og VIII. Udgangspunktet er den velkendte formulering i indstillingen fra udvalget for forretningsordenen i 1972 om, at udvalgene kan stille spørgsmål til ministrene, selv om konkrete forslag ikke foreligger. Det er denne del af udvalgsarbejdet, som hyppigst fanger opmærksomheden, og som er baggrund for diskussionen om udvalgenes "indblanding" i administrative afgørelser.

Holger Hansen nævner, at nogle af de stående udvalg, der oprettedes i overgangsperioden før 1972, allerede fra starten benyttede en almindelig del. Såvidt vides foreligger der ikke undersøgelser heraf; men det er påvist, at de før 1972 oprettede stående udvalg frem til midten af 1970'erne havde flest bilag under almindelig del (Larsen, 1977: 181-185). Holger Hansens undersøgelse vedrører folketingsåret 1980-81. Nogle af resultaterne skal nævnes.

Forfatteren konstaterer først, at de stående udvalg via almindelig del er blevet et nyt (og, som det afgørende, permanent) forum for henvendelser fra offentligheden. Dernæst påviser han et aspekt af medlemmernes specialisering, idet nær halvdelen af spørgsmålene til ministrene på givne områder stilles af medlemmer af de relevante udvalg. Hvem der stiller spørgsmål via udvalgene kan ikke angives, da sådanne spørgsmål principielt, og efter forfatterens opfattelse desværre, er anonyme udvalgsspørgsmål. Men han kan påvise, at de offentlige (og i Folketings-tidende dokumenterede) spørgsmål til ministrene især stilles af kritiske oppositionspartiets medlemmer. Fremskridtspartiet og de to venstrefløjspartier tegner sig for en meget stor andel. Der er sikkert en ligefrem sammenhæng mellem brugen af de to spørgeformer. Specialiseringen i Folketinget understreges også af, at udvalgsmedlemmernes spørgeaktivitet stort set begrænser sig til udvalgenes egne områder.

Forfatterens materiale tyder iøvrigt på, at spørgsmålene i udvalgene ofte er inspireret af massemedierne. Han mener, at de seneste årtiers "opsøgende journalistik" har medført en "opsøgende udvalgsvirksomhed", som kun i beskedent omfang kendtes før de stående udvalgs indførelse: "Her har de stående udvalg skabt en ny stil" (s. 180).

Som man kunne vente, drejer spørgsmålene under almindelig del sig om yderst forskellige emner. Der kan være tale om statistiske spørgsmål, tekniske spørgsmål, fortolkningsspørgsmål, debat-spørgsmål ("undertiden med polemisk islæt"), aktuelle "varme" sager og konkrete enkeltsager. Holger Hansen konkluderer i kapitel VI, at almindelig del er blevet et vigtigt instrument for "lovgivers kontrol med den udøvende magt." Grænsepælene mellem den lovgivende og udøvende magt er flyttet (s. 190).

I kapitel VIII vendes tilbage til spørgsmålet om udvalgenes magtstilling. Spørgsmålet er svært at afklare generelt og præcist. Men på basis af det gennemgående materiale og forfatterens egne erfaringer som mangeårigt medlem af flere

stående udvalg (og formentlig også i perioden som minister), mener han dog, at der i udvalgene lidt efter lidt er opstået en slags solidaritet, der måske kan kaldes "udvalgshævdelse". Følgende afsnit fortjener at blive citeret (s. 210):

"Udvalget er blevet en institution. De fleste MF'ere befinder sig vel i denne institution. Det gælder såvel regeringsparti som oppositionspartimedlemmer. Udvalgsmedlemmerne har med de stående udvalg fået en stærkere platform for deres politiske arbejde. Først og fremmest gennem den mulighed for indsigt og kontrol med regering og administration, som finder sted i udvalgenes Alm. del, men også derved, at udvalgene kan bruges som base for indsamling af oplysninger. Det bedste bevis på, at de stående udvalg er værdsat hos udvalgsmedlemmerne, ses jævnligt derved, at politikerne i pressen lader sig benævne: formand for folketingets...udvalg, eller medlem af folketingets...udvalg. Jeg mener udvalgene er blevet magtfaktorer, og de er bevidste derom, og der er i de fleste udvalg en udvalgsloyalitet, der ikke kendtes i de tidligere ad-hoc udvalg."

Normative synspunkter

Som det er fremgået, findes mange interessante problemstillinger og resultater i Holger Hansens analyse af udvalgene efter 1972. Jeg har hidtil holdt mig til de overvejende empiriske dele. Bogen rummer imidlertid også, i selvstændige afsnit og iblandet empiriske analyser, mange normative betragtninger og kritiske overvejelser, hvilket ikke er ualmindeligt i juridiske afhandlinger. Igennem disse dele af bogen lægger Holger Hansen op til debat om vigtige spørgsmål.

For så vidt angår udvalgenes spørgeaktivitet i tilknytning til behandling af forslag til love og beslutninger har forfatteren ikke kritiske bemærkninger. Tilsvarende gælder for de spørgsmål under almindelig del, der sigter på kontrol med bemyndigelser til ministre. Derimod foreslår han, at antallet af andre spørgsmål under almindelig del begrænses under henvisning til, dels at udvalgenes hovedopgave er at behandle stillede forslag, dels at det store antal spørgsmål er en belastning af administrationen. Disse andre spørgsmål er stort set af to typer. Den ene repræsenterer spørgsmål, der sigter på indblanding i konkrete forvaltningsafgørelser. Den anden udgøres af spørgsmål sigtende på indhentning af oplysninger til brug i almindelig politisk virksomhed uden direkte relation til lovgivning eller kontrol med bemyndigelser.

Indblandingen i konkrete afgørelser er ifølge forfatteren en ny udvalgspraksis, der fortrinsvis udfoldes under almindelig del. Hvorfor bør udvalgene ikke blande sig i konkrete forvaltningsafgørelser? Holger Hansens svar er ikke klart. Han finder det tvivlsomt, om den nye praksis er i pagt med de oprindelige tanker hos grundlovgiverne, men mener også at den næppe er i strid med grundloven (s. 234). Det samme kunne vel siges om forsøg på påvirkning fra medlemmer uden for det relevante udvalgs kreds? Og hvad med den indflydelse, der udøves af en minister, der samtidig er folketingsmedlem?

Den egentlige begrundelse går formentlig på det betænkelige i, at konturerne af det retlige og politiske ansvar udviskes, dersom ministeren træffer en afgørelse efter påvirkning fra eller accept af et udvalg, som vedkommende derefter kan dække sig bag. Men er der noget nyt i det? Har en minister ikke altid, om han eller hun ønskede det, kunnet skaffe sig politisk rygdækning ved kontakter til centralt placerede politikere i Folketinget? Er der ikke blot tale om, at de stående udvalg

har gjort et statsretligt problem tydeligere, end det har været tidligere? Hvor reelt er problemet uden for statsretlig teori?

Spørgsmål af den type, der blot tjener til almindelig oplysning, bør efter Holger Hansens opfattelse ikke belaste udvalgsarbejdet og ministerierne. De bør kunne indhentes direkte via Folketingets organer fra de relevante kilder. Forfatteren foreslår en styrkelse af biblioteks- og oplysningstjenesten, det enkelte udvalgssekretariat eller folketingssekretariatet, eventuelt en kombination af disse muligheder. Han er klar over, at man herved ville rokke ved dogmet om, at alle spørgsmål skal stilles via ministeren, men mener at praktiske hensyn bør veje tungest.

Holger Hansens afhandling rummer endelig (kap. VII) et forslag om, at Folketingets behandling af finanslovsforslaget ændres. Han ønsker de specialiserede sektorudvalg inddraget i arbejdet på egne områder for derved at give Folketinget en dybere indsigt i statens budget, der er blevet ganske uoverskueligt for den enkelte. Han er realistisk nok til at forudse en mulighed for et øget udgiftspres (Kristensen, 1984: 105-124; Damgaard, 1982: 80-85) ved en sådan omlægning, og understreger derfor, at finansudvalget skal bevare en central stilling som koordinerende udvalg.

Udviklingstendenser og reformdiskussion

Udviklingen i den seneste halve snes år er præget af to tendenser i et interessant, men svært gennemskueligt, samspil. Kort sagt præges Folketinget på den ene side af øget partiaktivitet og på den anden af øget udvalgsindflydelse, eller "udvalgs-hævdelse" for at bruge Holger Hansens udtryk.

Den øgede partiaktivitet ytrer sig på mange måder. Iøjnefaldende er det store antal partier. Alle partier har et markeringsbehov i den indbyrdes konkurrence, der skærpes af de hyppige valg og den i løbet af 1970'erne øgede vælgerbevægelighed. Partigrupperne bruger mere tid til debat i folketingssalen end nogen sinde tidligere i Danmarks historie. Der behandles flere forslag i sal og udvalg end før i tiden. Medlemmer og partigrupper spiller på alle de registre, der er til rådighed (lovsforslag, beslutningsforslag, forespørgsler, spørgsmål i sal og via udvalg). En aktiv og opsøgende presse sætter også sine spor, ligesom de forbedrede arbejdsbetingelser kan understøtte et højere aktivitetsniveau. Folketinget er blevet mere aktivt, rastløst og kritisk. Man kan måske sige, at den "parlamentariske kultur" er ændret i løbet af de seneste 10-15 år, idet både parlamentarisk adfærd og bagvedliggende holdninger til det parlamentariske arbejdes rette indhold er ændret. Vurderet i et demokratisk perspektiv er udviklingen ikke usund. Den afspejler mere generelle ændringer i det danske samfund, men skaber også nye problemer ved ændring af betingelserne for flertalsdannelse og politisk styring.

Den anden tendens går delvis på tværs af den første. Udvalgsreformen har vist sig ikke blot at være en konventionel rationalisering, men en meget betydningsfuld ændring af Folketingets infrastruktur. De specialiserede udvalg er ifølge Holger Hansen blevet magtfaktorer. De arbejder på velafgrænsede områder, præges af intern solidaritet eller loyalitet, og har flyttet grænsepæle i forholdet mellem regering og Folketing. Deres magt er ikke rettet mod partierne som sådanne, men mod regeringen og de enkelte ministre. Endnu vides ikke, om en flertalsregering

vil betyde reduktion af udvalgenes indflydelse, men forholdene vil aldrig blive som før reformen. Alt i alt har udvalgsreformen styrket Folketinget over for regeringen, hvilken ingen tilhænger af parlamentarisk demokrati kan beklage.

Holger Hansen foreslår som nævnt forbedringer af Folketingets ressourcer til indhentning af information. Han nævner (s. 194), at der ofte er modstand mod sådanne tanker ud fra den betragtning, at man ikke skal opbygge et "dobbelt embedsværk" i et så lille land som Danmark. Han citerer ikke kilder til betragtningen, men det skulle ikke undre, om den hyldes af personer, som også er modstandere af udvalgenes blasfemiske indblanding i den udøvende magt. Noget andet er, at folketingsmedlemmer efter de hidtidige erfaringer at dømme lægger størst vægt på ressourcer af den type, som de enkelte grupper og medlemmer selv disponerer over. Dette vil dog nok ændre sig i takt med den igangværende udvikelse af støtten til partigrupperne og deres medlemmer. Det seneste tiår kendetegnes af energiske forsøg på at forbedre folketingsmedlemmernes virkemuligheder. Der vil sikkert ske mere i de kommende år. Desuden er det i høj grad et spørgsmål, om tiden ikke er inde til offentlig anerkendelse af partiorganisationernes arbejde (Damgaard, 1984: 126-130).

Litteratur

- Damgaard, Erik (1977). *Folketinget under forandring*, København: Samfundsvidenskabeligt Forlag.
- Damgaard, Erik (1982). *Partigrupper, repræsentation og styring*, København: Schultz.
- Damgaard, Erik (u.å.). "Træk af Folketingets udvikling efter 1973" (under udarbejdelse).
- Damgaard, Erik m.fl. (1984). *Dansk demokrati under forandring*, København: Schultz.
- Damgaard, Erik & Eliassen, Kjell (1980). "Reduction of Party Conflict through Corporate Participation in Danish Law-Making", *Scandinavian Political Studies*, pp. 105-121.
- Hansen, Holger (1985). *Folketingets stående udvalg*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Kristensen, Ole P. (1984). "Offentlige udgifter som demokratisk problem", i Erik Damgaard m.fl., *Dansk demokrati under forandring*, København: Schultz.
- Larsen, Dan m.fl. (1977). *Folketingets udvalg 1950-1975*, Århus: Danmarks Journalisthøjskole.
- Nielsen, Flemming (1984). *Folketingsmedlemmernes ressourcer med særlig henblik på en analyse af sekretærordningen for Folketingets medlemmer*, Århus: Institut for Statskundskab. Utrykt specialeopgave.
- Vinther, Henrik Bøgh (1984). *Økonomisk bistand til sekretærmedhjælp til Folketingets medlemmer*, Århus: Institut for Statskundskab. Utrykt specialeopgave.

vil betyde reduktion af udvalgenes indflydelse, men forholdene vil aldrig blive som før reformen. Alt i alt har udvalgsreformen styrket Folketinget over for regeringen, hvilken ingen tilhænger af parlamentarisk demokrati kan beklage.

Holger Hansen foreslår som nævnt forbedringer af Folketingets ressourcer til indhentning af information. Han nævner (s. 194), at der ofte er modstand mod sådanne tanker ud fra den betragtning, at man ikke skal opbygge et "dobbelt embedsværk" i et så lille land som Danmark. Han citerer ikke kilder til betragtningen, men det skulle ikke undre, om den hyldes af personer, som også er modstandere af udvalgenes blasfemiske indblanding i den udøvende magt. Noget andet er, at folketingsmedlemmer efter de hidtidige erfaringer at dømme lægger størst vægt på ressourcer af den type, som de enkelte grupper og medlemmer selv disponerer over. Dette vil dog nok ændre sig i takt med den igangværende udvikelse af støtten til partigrupperne og deres medlemmer. Det seneste tiår kendetegnes af energiske forsøg på at forbedre folketingsmedlemmernes virkemuligheder. Der vil sikkert ske mere i de kommende år. Desuden er det i høj grad et spørgsmål, om tiden ikke er inde til offentlig anerkendelse af partiorganisationernes arbejde (Damgaard, 1984: 126-130).

Litteratur

- Damgaard, Erik (1977). *Folketinget under forandring*, København: Samfundsvidenskabeligt Forlag.
- Damgaard, Erik (1982). *Partigrupper, repræsentation og styring*, København: Schultz.
- Damgaard, Erik (u.å.). "Træk af Folketingets udvikling efter 1973" (under udarbejdelse).
- Damgaard, Erik m.fl. (1984). *Dansk demokrati under forandring*, København: Schultz.
- Damgaard, Erik & Eliassen, Kjell (1980). "Reduction of Party Conflict through Corporate Participation in Danish Law-Making", *Scandinavian Political Studies*, pp. 105-121.
- Hansen, Holger (1985). *Folketingets stående udvalg*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Kristensen, Ole P. (1984). "Offentlige udgifter som demokratisk problem", i Erik Damgaard m.fl., *Dansk demokrati under forandring*, København: Schultz.
- Larsen, Dan m.fl. (1977). *Folketingets udvalg 1950-1975*, Århus: Danmarks Journalisthøjskole.
- Nielsen, Flemming (1984). *Folketingsmedlemmernes ressourcer med særlig henblik på en analyse af sekretærordningen for Folketingets medlemmer*, Århus: Institut for Statskundskab. Utrykt specialeopgave.
- Vinther, Henrik Bøgh (1984). *Økonomisk bistand til sekretærmedhjælp til Folketingets medlemmer*, Århus: Institut for Statskundskab. Utrykt specialeopgave.